

Instytut Pamięci Narodowej - Archiwum

<https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/edukacja-1/wystawy/13655,Pro-i-kontra-Mlodziez-w-Polsce-Ludowej.html>
27.02.2026, 16:49

Pro i kontra. Młodzież w Polsce Ludowej

Wystawa została przygotowana przez Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej IPN w Łodzi, autorami scenariusza są: Paweł Kowalski, Artur Ossowski, Grzegorz Nawrot, Milena Przybysz i Magdalena Zapolska-Downar (komisarz wystawy), projekt plastyczny opracowała dr Milena Romanowska. Na wystawie wykorzystano zdjęcia między innymi z: Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi, Narodowego Archiwum Cyfrowego, Ośrodka KARTA, Polskiej Agencji Prasowej i Stowarzyszenia Federacji Młodzieży Walczącej. Otwarcie odbyło się 30 listopada 2010 r. w Centralnym Muzeum Włókiennictwa w Łodzi. Ekspozycja składa się z 35 paneli o wymiarach 210x90 cm.

Dla zachodzących zmian społeczno-politycznych w powojennej Polsce szczególnie ważne były traumatyczne przeżycia drugiej wojny światowej i olbrzymia danina krwi, jaką zapłaciło w tym konflikcie kilka pokoleń Polaków. Młodzież wchodziła w dorosłe życie okaleczona, a dotychczasowe wartości oraz wzorce legły w gruzach. Skwapliwie wykorzystali to komuniści, którzy w Polsce przy poparciu Sowietów budowali podwaliny nowego ustroju. Dla nich młodzież, jako grupa społeczna, stanowiła „najwdzięczniejszy grunt do budowy przyszłości”. W Polsce, podobnie jak w innych krajach w strefie wpływów sowieckich, nastąpiło zmonopolizowanie życia politycznego przez partie i organizacje podległe rządzącej partii komunistycznej. Ten proces uniformizacji objął także młodzież. W 1948 r. na Kongresie Jedności Młodzieży we Wrocławiu powstał Związek Młodzieży Polskiej. Zadaniem ZMP i jego kolejnych mutacji (Związku Młodzieży Socjalistycznej, Związku Młodzieży Wiejskiej, Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej) było pozyskanie młodych Polaków dla nowego ustroju i wychowanie ich na lojalnych obywateli Polski Ludowej.

Młodzież w znacznej części zawiodła te oczekiwania władz. W czasach powojennych tysiące młodych ludzi przeszło przez partyzanckie oddziały antykomunistyczne lub tworzyło nielegalne organizacje, co uzmysłowiło komunistom siłę przedwojennych wzorców wychowawczych. Wśród buntujących się przeciw systemowi byli także członkowie komunistycznych organizacji młodzieżowych. Kiedy w latach późniejszych strajkowano i demonstrowano przeciwko reżymowi komunistycznemu zawsze byli tam młodzi ludzie – oni także kroczyli na czele pochodów, padali od kul sił porządkowych oraz trafiali do więzień. W latach 80. powstały niezależne od władz partyjno-państwowych organizacje młodzieżowe: Niezależne Zrzeszenie Studentów, Ruch „Wolność i Pokój”, Federacja Młodzieży Walczącej i wiele innych – miały one znaczący udział w walce o odzyskanie suwerenności przez Polskie społeczeństwo.